

CONSIDERACIONS SOBRE LA REFORMA LEGAL DE LA RESPONSABILITAT PENAL DE LES PERSONES JURÍDIQUES

Juny 2016

www.uch.cat

Índex

0. RESUM EXECUTIU	2
1. INTRODUCCIÓ.....	3
2. ALGUNS CONCEPTES BÀSICS: LA RESPONSABILITAT PENAL I LA RESPONSABILITAT CIVIL.....	3
3. NATURALES DE LA RESPONSABILITAT PENAL IMPUTABLE A LES PERSONES JURÍDIQUES.....	5
4. PENES APLICABLES A LES PERSONES JURÍDIQUES.....	6
5. SISTEMES D'ORGANITZACIÓ I GESTIÓ DE RISC	9
6. ASSESSORAMENT QUE PROPOSA LA FUNDACIÓ UNIO.....	13
7. ANNEX : DELICTES IMPUTABLES A PERSONES JURÍDIQUES	14

0. RESUM EXECUTIU

Des de 2010 el Codi Penal preveu que les persones jurídiques responguin penalment de la comissió d'un llistat determinat de delictes, essent la pena aplicable essencialment la multa, tot i que també pot comportar-ne d'altres (dissolució, tancament de centres, intervenció, etc...) que poden afectar greument la seva reputació i viabilitat, de manera especial si son entitats que contracten els seus serveis amb l'administració pública. Per que això passi el delicte s'ha de cometre per compte i en nom de la persona jurídica, ja sigui a través de l'actuació dels seus administradors o representants legals, o per empleats exercint la seva funció a l'entitat sense els mínims controls interns, i en el seu benefici directe o indirecte.

La novetat legislativa introduïda per la modificació del Codi Penal de 2015 essencialment suposa que un cop produïda la atribució de la responsabilitat, la persona jurídica afectada pugui eximir-se de la condemna al·legant l'existència prèvia de sistemes de vigilància i control dels riscos (Sistemes d'organització i gestió de riscos –SOGR's- o Codis de Compliance), sempre que aquests compleixin determinats requisits establerts difusament al propi Codi Penal. Tot i així, a dia d'avui no hi ha cap certesa sobre la concreció i continguts dels anomenats SOGR's o Codis de Compliance per tal de que assoleixin aquesta funció processal penal d'eximent de responsabilitat.

Per contra els esmentats Codis en cap cas poden ser un document estàndard, ni son formalment obligatoris per les entitats, i en qualsevol cas la seva utilitat funcional (eximir de responsabilitat penal en un procés penal concret) dependrà d'un anàlisi cas per cas que anirà a càrrec del Jutge en un moment concret. En altres paraules: la previsibilitat sobre la eficàcia de cap model de Codi de Compliance avui en dia és altament baixa a la vegada que, els requisits apuntats (que no concretats) al Codi Penal per aquesta finalitat poden comportar alta complexitat organitzativa i dificultat de compliment en aquelles organitzacions que no tenen la condició de grans corporacions.

En aquest sentit les primeres veus autoritzades en la interpretació de la modificació del Codi Penal ja determinen que la preocupació de les organitzacions s'ha de centrar en evitar la comissió d'il·lícits penals sobre la base de l'establiment d'una cultura de compliment normatiu que ha de venir avalada i reforçada per sistemes de seguiment, vigilància i control adequats a cada entitat i al seu perfil (activitat, volum, etc...), és a dir, analitzar els riscos i adoptar les mesures pertinents de diversa índole per cercar eficaçment un nivell òptim de cultura de compliment normatiu.

En el present informe aprofundim en els aspectes més rellevants entorn a aquesta temàtica.

1. INTRODUCCIÓ

El present informe pretén exposar tot un seguit d'idees generals sobre el que ha suposat la modificació del Codi Penal en relació a la responsabilitat penal de les persones jurídiques, aportant elements per tal que els òrgans de govern i les direccions de les entitats associades prenguin un coneixement suficient per l'adopció de decisions al respecte de les possibles actuacions organitzatives que estimin necessàries.

Es tracta d'un tema sensible que ha generat preocupació en els darrers mesos, en moltes ocasions com a conseqüència de plantejaments alarmistes no sempre ajustats plenament a la realitat, i especialment a la realitat de les entitats dels sectors en que s'ubiquen els associats a La Unió.

Per tant, a través d'aquest informe no pretenem incrementar o disminuir la preocupació al voltant de la matèria sinó, des d'un enfocament del tema en la seva justa mesura, facilitar eines per una valoració el més ajustada possible de les necessitats de cada organització.

2. ALGUNS CONCEPTES BÀSICS: LA RESPONSABILITAT PENAL I LA RESPONSABILITAT CIVIL

2.1. Que entenem per responsabilitat penal i per responsabilitat civil

El **dret penal** sanciona les conductes delictives, que son aquelles que protegeixen els bens jurídics més preuats per cada societat en un moment determinat.

La **responsabilitat penal** és aquella conseqüència jurídica derivada de la comissió d'un fet tipificat com a delicte pel Codi Penal. La conseqüència d'aquesta responsabilitat penal es la imposició d'una pena, que pot ser privativa de llibertat, privativa de drets o la imposició d'una multa pecuniària.

El que es pretén amb la responsabilitat penal es sancionar la conducta del subjecte que ha comès l'acte punible i el beneficiari de la sanció és l'Estat (en termes abstractes –re socialització del delinqüent- o en termes directes –multes econòmiques-). La responsabilitat penal no busca compensar a la víctima.

La **responsabilitat civil** en canvi pretén rescabalar a aquell que ha patit un dany o un perjudici; si el dany o perjudici tenen el seu origen en una conducta delictiva, aquesta responsabilitat civil s'establirà conjuntament en el mateix procediment en que es ventila la responsabilitat penal, però seguiran essent entitats jurídiques diferents.

2.2. Responsabilitat penal de les persones jurídiques

Històricament i sota l'aforisme llatí "*Societas delinquere nos potest*" s'entenia que les societats no podien delinquir, doncs els hi mancava la voluntat (el dol) en les seves actuacions. Per tant a les persones jurídiques no se'ls hi podien imposar penes.

La responsabilitat penal de les persones jurídiques va ser introduïda en el nostre ordenament jurídic mitjançant la Llei Orgànica 5/2010 de 22 de juny de reforma del Codi Penal, fruit d'intentar donar resposta a una realitat creixent: l'increment de criminalitat a través de persones jurídiques i en benefici exclusiu d'aquestes.

La realitat d'aquesta introducció de la responsabilitat penal de les persones jurídiques al nostre ordenament jurídic a l'any 2010, ha provocat un limitat número de procediments que s'hagin adreçat directament contra les persones jurídiques, motiu pel qual ha resultat necessari una modificació i sobretot una concreció del codi penal en relació als delictes comesos per persones jurídiques.

2.3. Modificació del Codi Penal de l'any 2015 a través de la llei orgànica 1/2015 de 30 de març.

Que ha generat, doncs, que es parli tant de la responsabilitat penal de les persones jurídiques a partir de l'any 2015?

Aquest ressorgir del tema ve provocat per la Llei Orgànica 1/2015 de 30 de març, de modificació del Codi Penal, que ha centrat una part de la reforma en la responsabilitat penal de les persones jurídiques, i essencialment en una certa concreció dels models d'organització i gestió que poden actuar com eximents de responsabilitat a les persones jurídiques.

3. NATURALES A DE LA RESPONSABILITAT PENAL IMPUTABLE A LES PERSONES JURÍDIQUES

3.1. A quines persones jurídiques afecta la responsabilitat penal

En relació al sector sanitari i social de l'entorn de La Unió, afecta a totes les entitats, quedant únicament al marge d'aquesta responsabilitat penal l'Estat, les Administracions Públiques territorials i institucionals, els organismes reguladors, les agències i entitats públiques empresarials i les organitzacions internacionals de dret públic.

Tot i així, s'ha de tenir en compte que el Codi Penal és molt poc explícit en aquesta delimitació, i així per exemple la Circular 1/2016, *sobre la responsabilidad penal de las personas jurídicas conforme a la reforma del Código Penal efectuada por ley orgánica 1/2015* emesa per la Fiscalia General del Estado, preveu estendre aquesta exclusió de la responsabilitat penal a una bona part de les entitats del sector públic. Per tant a dia d'avui no es pacífica la interpretació sobre si aquesta responsabilitat afecta, per exemple i si ens cenyim al sector sanitari i social, als Consorcis i les Empreses públiques.

3.2. Regulació actual del CP de la responsabilitat de la persona jurídica

Actualment la regulació de la responsabilitat penal de la persona jurídica la trobem a l'article 31 bis del Codi Penal, que indica que les persones jurídiques seran penalment responsables en algun dels supòsits següents:

- a) Dels delictes comesos **en nom o per compte de les mateixes i en el seu benefici directe o indirecte, pels seus representants legals** o per aquells que actuant individualment o com integrants d'un òrgan de la persona jurídica, estiguin autoritzats per prendre decisions en nom de la persona jurídica o tinguin facultats d'organització i control de la mateixa.
- b) Dels delictes comesos, **en l'exercici d'activitats socials i per compte i benefici directe o indirecte de les mateixes, per aquells que estan sotmesos a l'autoritat de les persones físiques anteriors**, que han pogut realitzar els fets per haver **incomplert greument** aquells els **deures de supervisió, vigilància i control** de la seva activitat.

CAL DESTACAR que als efectes que una persona jurídica pugui resultar penalment responsable per la comissió d'un delictes es necessari:

- ✓ Que es cometi en nom i per compte d'ella mateixa
- ✓ Que es cometi en el seu benefici directe o indirecte.
- ✓ Que sigui comès de manera **Directe** (pels administradors o representants legals) o **Indirecte** (pels treballadors de la organització, en l'exercici de les activitats pròpies de l'entitat, quan no hagin estat degudament supervisats o controlats per part dels administradors o representants legals)

3.3. Delictes que es poden imputar a una persona jurídica

Els delictes que es poden imputar a una persona jurídica els trobem continguts a una llista tancada de delictes; per tant els que no trobem a aquesta llista, no poden implicar imputació de responsabilitat penal a una persona jurídica.

Val a dir que el Codi Penal detalla en cada cas el *Tipus Penal* (conducta arquetípica que integra el delictes), i a partir d'aquest, variacions en el comportament i en la participació. Això ens porta en ocasions a definir com a delictes comportaments que poden estar lluny, al menys aparentment, de l'enunciat del tipus del delictes.

En l'annex es recull la relació de delictes.

4. PENES APLICABLES A LES PERSONES JURÍDIQUES

En el cas de les persones jurídiques la pena de referència es la **PENA DE MULTA**, que és obligatòria pel jutge. Les multes en dret penal poden establir-se en dies multa, assignant per tant una quota diària que es multiplicarà per el núm. de dies impositat. En aquest cas l'import diari oscil·larà entre 30 i 5.000 €.

Apart de la pena de multa i acumulada a aquesta, el jutge sempre i quan ho motivi específicament podrà imposar també les següents penes:

- ✓ **Dissolució de la persona jurídica.**
- ✓ **Suspensió de les seves activitats**, fins a 5 anys.
- ✓ **Clausura locals i establiments**, fins a 5 anys.
- ✓ **Prohibició de realitzar en el futur les activitats en el exercici de les quals s'hagi comès, afavorit o encobert el delictes.** (definitiva o temporalment –fins a 15 anys-).
- ✓ **Inhabilitació per obtenir subvencions i ajuts públics, per contractar amb el sector públic i poder gaudir de beneficis i incentius fiscals o de la Seguretat Social** (fins a 15 anys)

- ✓ **Intervenció judicial total o parcial per garantir els drets dels treballadors o dels creditors (fins a 5 anys)**

Cal al respecte fer tres consideracions que entenem essencials:

- a) Una condemna penal a una persona jurídica implica un dany reputacional del que difícilment se'n pot recuperar.
- b) La majoria de les penes (més enllà de la Multa) suposen un impacte que en la majoria dels casos pot suposar la *mort empresarial* d'una entitat. Així no només la dissolució (per raons òbvies) sinó també la suspensió temporal d'activitats, la clausura temporal de locals i establiments, etc., tenen un efecte devastador per qualsevol organització.
- c) Cal no perdre de vista que en els sectors sanitari i social la contractació amb l'administració és en la majoria dels casos un element bàsic en el desplegament de la seva activitat. Cal recordar en aquest punt que el text refós de la Llei de Contractes del Sector Públic preveu:

No podrán contratar con las entidades previstas en el artículo 3 de la presente Ley con los efectos establecidos en el artículo 61 bis, las personas en quienes concurra alguna de las siguientes circunstancias:

a) Haber sido condenadas mediante sentencia firme por delitos de terrorismo, constitución o integración de una organización o grupo criminal, asociación ilícita, financiación ilegal de los partidos políticos, trata de seres humanos, corrupción en los negocios, tráfico de influencias, cohecho, prevaricación, fraudes, negociaciones y actividades prohibidas a los funcionarios, delitos contra la Hacienda Pública y la Seguridad Social, delitos contra los derechos de los trabajadores, malversación, blanqueo de capitales, delitos relativos a la ordenación del territorio y el urbanismo, la protección del patrimonio histórico y el medio ambiente, o a la pena de inhabilitación especial para el ejercicio de profesión, oficio, industria o comercio.

La prohibición de contratar alcanzará a las personas jurídicas que sean declaradas penalmente responsables, y a aquéllas cuyos administradores o representantes, lo sean de hecho o de derecho, vigente su cargo o representación y hasta su cese, se encontraran en la situación mencionada en este apartado.

Per tant, en cas de condemna d'una persona jurídica, de ben segur que en la majoria dels casos **no caldrà que li sigui imposada una pena especial d'inhabilitació per contractar amb el sector públic per impedir que aquesta entitat pugui seguir contractant amb el sector públic.**

4.1. Circumstàncies atenuants i eximents

Circumstàncies **ATENUANTS** son aquelles circumstàncies que minoren la pena, i les Circumstàncies **EXIMENTS** son aquelles que suposen alliberar-se de la responsabilitat penal.

No es tracta aquí de desplegar tota la variabilitat que el Codi Penal estableix en aquest sentit, sinó, i per el que ara ens interessa, ens fixarem en una de cada grup. Efectivament, actua com a circumstància **atenuant**:

- ✓ Existència d'un sistema de gestió de risc insuficient per eximir la responsabilitat penal.

Lògicament, i atès això, actuarà com a circumstància **eximent**:

- ✓ Existència d'un sistema de gestió de risc suficient.

Caldrà tenir establerts **Sistemes d'organització i gestió de risc (SOGR)** que incloguin mesures de vigilància i control idònies per prevenir o per reduir de forma significativa el risc de la comissió de delictes de la mateixa naturalesa del que hagi generat una determinada imputació.

El Codi Penal vincula el seu **caràcter eximent** no només a la condició de que la persona jurídica disposi d'un SOGR; efectivament, hem de recordar que l'eximent es una condició que es desplega en un procés penal i, en conseqüència, la pròpia existència del procés penal suposa un "fracàs" del SOGR.

Per tant, per tal que sigui eficaç davant d'un tribunal penal (i actuï com eximent de responsabilitat de la persona jurídica) el SOGR serà analitzat en cada cas concret i s'haurà de verificar que:

1. En el cas de **delictes comesos per administradors**
  - a) Que sigui idoni i eficaç.
  - b) Que estigui supervisat i aplicat per un òrgan autònom amb poders d'iniciativa i control dins la organització (*Compliance officer*).
  - c) Que els autors materials del delicte (administradors) l'hagin eludit fraudulentament.
  - d) Que no hi hagi una omissió en la seva aplicació.

2. En el cas de **delictes comesos per empleats**

- a) Quan sigui idoni i eficaç.

En la línia del que direm després, resulta rellevant notar que determinats mòduls de mesura establerts pel Codi Penal (*idoneïtat i eficàcia* per posar un exemple) son avui per avui difícilment objectivables ni categoritzables. En altres paraules, resten a criteri del tribunal, dependran de cada cas concret i encara és impossible disposar d'estàndards derivats o sorgits de la jurisprudència.

5. SISTEMES D'ORGANITZACIÓ I GESTIÓ DE RISC

Sigui com sigui, la previsió per part del Codi Penal del caràcter eximent dels SOGR (també anomenats *Compliance programs*) ha comportat un interès creixent per part de les organitzacions en explorar la seva aplicabilitat i, cal dir-ho, un interès de determinats sectors professionals en oferir-los al mercat, en moltes ocasions amb un nivell discret de rigor, magnificant les seves bondats i sense aprofundir en la seva naturalesa. A aquest aspecte volem dedicar aquest capítol.

El Codi Penal estableix que les persones jurídiques estaran exemptes de responsabilitat penal si disposen d'un SOGR que a més compleixi una sèrie de condicions, que abans hem exposat. Però si ens hi fixem, aquelles condicions fan referència a la seva efectivitat però no ens parlen de la seva estructura, de com han de ser.

Les característiques bàsiques d'un SOGR son:

- a) Han d'identificar les activitats en l'àmbit de les quals poden ser comesos els delictes que han de ser previnguts. (**mapa de riscos** de les activitats potencialment delinqüencials)
- b) Han d'establir els protocols o procediments que concretin el procés de formació de la voluntat de la persona jurídica, d'adopció de decisions i d'execució de les mateixes amb relació a aquells. (**Codis de conducta, de bon govern, protocols de treball, decàlegs, programaris informàtics, etc.**)
- c) Han de disposar de models de gestió dels recursos financers adequats per impedir la comissió dels delictes que hagin de ser previnguts. (**gestió de recursos econòmics monitoritzable i auditada**)

- d) Han d'imposar la obligació d'informar de possibles riscos i incompliments a l'organisme encarregat de vigilar el funcionament i observança del model de prevenció (**Compliance Officer, sistemes de denúncia**).
- e) Han d'establir un sistema disciplinari que sancioni adequadament l'incompliment de les mesures que estableixi el model (**règim disciplinari**)
- f) S'haurà de realitzar una verificació periòdica del model i de la seva eventual modificació (**auditoria del SOGR**).

S'ha de dir, però, que el Codi Penal estableix les condicions d'aquests SOGR de manera indicatiària, orientativa i que en cap cas esdevenen una regulació complerta i detallada de la que en pugui sorgir un model o esquema tipus d'aplicació universal; així mateix cal tenir present que els SOGR en els termes previstos pel Codi Penal no son en cap cas obligatoris per les persones jurídiques.

És davant d'aquesta manca de concreció que, malauradament, no existirà fins que hi hagi un plugim de pronunciaments judicials suficients per definir-ne no només els contorns sinó uns continguts fiables, que es fa imprescindible no caure en **l'error de pensar que avui en dia hi hagin "models" o "documents" que alliberin a les persones jurídiques del risc derivat de l'incompliment dels paràmetres penals**.

De fet les poques veus interpretatives que estan sorgint al voltant dels SOGR comencen a deixar clar que l'essencial, el que realment ha d'esdevenir l'objectiu de qualsevol organització és l'assoliment d'una "cultura del compliment normatiu" que compartida de manera corporativa, i avalada en mesures de seguiment i control, suposin la impossibilitat d'establir la responsabilitat de la persona jurídica.

En aquest sentit cal tenir present la recentíssima sentència 154/2016 de 29 de febrer de 2016, de la Sala Segona de lo Penal del Tribunal Suprem, que recull també alguns dels criteris establerts en la *Circular 1/2016, sobre la responsabilidad penal de las personas jurídicas conforme a la reforma del Código Penal efectuada por ley orgánica 1/2015*. L'esmentada sentència **diferencia dos aspectes que entenem essencials**:

- a) Com evitar la imputació de responsabilitat penal.
- b) Com evitar, un cop produïda la imputació, la condemna.

I el Tribunal Suprem entén que **allò essencial és evitar la imputació**, cosa que succeeix quan la comissió del delictes s'ha vist facilitada per l'absència d'una cultura de respecte al Dret i la llei i que es manifesta en l'absència de mesures de vigilància i control del comportament de directius i

subordinats. **Per tant si disposem de mesures adequades al perfil de l'entitat (activitat, volum, organització) i amb coherència interna assolirem l'objectiu essencial.**

Per contra, el Tribunal Suprem entén que els SOGR's tal com venen definits al Codi Penal son un mer mecanisme de evitació de condemna en cas de comissió i imputació del delictes; fins i tot entén que els models apuntats (amb poca concreció) difícilment es troben a l'abast d'organitzacions petites i mitjanes o amb limitats recursos econòmics.

Dit en termes més pràctics:

- a) l'existència de mesures de control dels riscos normatius dins d'una organització, malgrat no segueixin el model definit pel Codi Penal, han de ser suficients per tal que no es doni una possible imputació penal, en la mesura que estableixin una *“cultura de compliment normatiu”* adequada, que siguin un reflex idoni del *Bon Govern* de l'entitat.
- b) Per contra, el compliment d'un model seguin les premisses del Codi Penal suposa que, un cop ha fracassat la instauració d'una *“cultura del compliment normatiu”*, és a dir, donada la imputació de responsabilitat penal, podran eximir a la organització de la penalitat pròpia de la comissió del delictes.

CONCLUSIONS

L'anterior, per tant ens porta a una sèrie de **conclusions al voltant dels SOGR en els termes plantejats al Codi Penal:**

1. La necessitat de preservar a les persones jurídiques del risc d'imputabilitat de responsabilitat penal suposa la necessitat d'establir mesures internes que en persegueixin la seva evitació, especialment a través del que podem anomenar extensió d'una cultura organitzativa del compliment normatiu. Aquest objectiu s'obtindrà a partir de treballar en la línia de millorar el bon govern de les entitats, en un entorn de transparència i retiment de comptes.
2. Aquest objectiu s'ha d'assolir a través d'un anàlisi de la situació de cada entitat i de l'adopció d'aquelles mesures que s'estimin pertinents, adequades i necessàries, sempre en el context de la naturalesa i realitat de l'entitat; la seva bondat i eficàcia no es veurà vinculada als paràmetres definits (difusament) per als models de SOGR al Codi Penal.
3. Els models de SOGR basats en els requisits anunciats al Codi Penal no són *“un document”* o *“un manual”*. La seva caracterització al propi Codi Penal és indiciària i per tant estem molt lluny de poder-ne definir condicions característiques que ens permetin tenir certeses sobre la seva eficàcia. En darrer terme, tan la sentència del Tribunal Suprem com la Circular de la

Fiscalia General del Estado citades qüestionen la seva aplicabilitat a petites i mitjanes empreses o a empreses amb recursos limitats.

4. Finalment, i no menys important, cal recordar que en cap cas resulta una obligació legal disposar d'un SOGR en els termes definits pel Codi Penal (com per exemple si que en altres àmbits resulta exigible disposar de determinats documents, manuals o codis de comportament (així, per posar un exemple, el Document de Seguretat en Protecció de dades).

Per tant, davant el risc (existent) de que les persones jurídiques puguin respondre penalment de les seves actuacions, la prudència i l'estat de la qüestió demanen potenciar el Bon Govern institucional, treballant en àmbits com la transparència, el retiment de comptes (i de responsabilitats), i en definitiva evolucionar cap a un *model propi* de control de riscos, ajustat a la naturalesa de l'empresa i a la seva activitat, que comporti la interiorització d'una cultura de compliment normatiu en totes les capes de la entitat.

Per avançar en aquesta línia, creiem aconsellable no centrar-se en la implementació de SOGR's en els termes definits (difusament) pel Codi Penal, atesa la poca fiabilitat com a model eximent de responsabilitat (i especialment com a model que eviti la imputabilitat penal) i la seva dificultat d'encaix d'alguns dels seus elements en organitzacions petites i mitjanes que no disposen de estructura corporativa interna; sí que resulta aconsellable, per contra, treballar en l'anàlisi de les necessitats de cada organització, de manera singular en la elaboració del que s'anomena un *mapa de riscos*, o dit d'altre manera, en una revisió diagnòstica de les organitzacions que permeti detectar zones de risc i proposar processos i mesures de millora.

6. ASSESSORAMENT QUE PROPOSA LA FUNDACIÓ UNIÓN.

Des de la Fundació Unió hem cregut necessari definir un model de suport i consultoria alineat en aquest idea. No es tracta d'una tasca senzilla, atès que suposa la revisió i anàlisi de les organitzacions, de les seves activitats, del seu funcionament intern, dels mètodes de presa de decisions, dels contractes d'externalització de serveis i de la translació d'aquestes dades als il·lícits penals per tal de valorar-ne el risc d'incompliment criminalment rellevant.

D'aquest anàlisi en poden sortir propostes concretes (compliment i/o modificació de contractes, d'estatuts, d'apoderaments, de reglaments i normatives internes, etc.) i també recomanacions d'actuació (redacció de protocols de contractació, de Codis Ètics o de Bon Govern, decàlegs d'actuació, revisió de l'organigrama directiu –per assignació de responsabilitats-, etc.) que cada entitat assumirà en el temps i amb els mitjans que en cada cas estimarà pertinents.

No es tracta del que es coneix en el mercat actual com un *Codi de Compliance* seguint les directrius que el Codi Penal preveu per tal que aquests actuïn com eximents, ja que com s'ha dit no es pot garantir-ne ni els continguts ni l'eficàcia; a la vegada la implantació d'esquemes de control estàndards pre-concebuts poden generar un efecte totalment contrari, com un cos estrany, dins de les organitzacions. El model d'assessorament que formulem des de la Fundació Unió parteix de la convicció de que son els òrgans de govern i els equips directius els que han de desplegar els sistemes de vigilància i control necessaris dins de cada organització, de manera coherent amb la seva estructura i a partir d'assessorament sobre els riscos existents i recomanacions al respecte.

Josep Maria Bosch
Assessor jurídic – La Unió

7. ANNEX : DELICTES IMPUTABLES A PERSONES JURÍDIQUES

No és l'objecte d'aquest informe detallar el tipus penal de cada delicte potencialment imputable a les persones jurídiques, sinó que farem referència enunciativa als tipus penals, amb especial incidència en aquells que creiem que val la pena tenir presents en l'àmbit de l'activitat sanitària i social. Per això els agrupem en funció de tres paràmetres de risc:

- ✓ Risc per l'especial matèria a la que afecten en relació als sectors sanitari i social.
- ✓ Risc transversal, propers a tota activitat econòmica i empresarial.
- ✓ Poc risc per raó de la matèria a la que afecten.

DETALL DELS TIPUS PENALS

A. Delictes amb risc per l'especial matèria a la que afecten en relació als sectors sanitari i social

1. **Tràfic il·legal d'òrgans (art. 156 Bis)**

Promoure, afavorir, facilitar o donar publicitat a l'obtenció o **el tràfic il·legal** d'òrgans humans aliens o llur **trasplantament**. (no afecta a cèl·lules i teixits humans)

2. **Delictes contra els recursos naturals i el medi ambient (Art. 325)**

Provocar o realitzar, directament o indirecta **emissions, vessaments, radiacions, dipòsits, a l'atmosfera, al sòl, el subsòl o aigües terrestres**, subterrànies o marítimes que, por sí mateixos o conjuntament amb altres, causi o pugui causar danys substancials en la qualitat de l'aire, del sòl o de les aigües, o a animals o plantes.

3. **Dipòsit de substàncies perilloses per al medi ambient (art. 326)**

Recollir, transportar, valoritzar, transformar, eliminar o aprofitar **residus, o no controlar o vigilar adequadament tals activitats**, causant o podent causar danys substancials en la qualitat de l'aire, del sòl o de les aigües, o a animals o plantes, mort o lesions greus a persones, o puguin perjudicar greument l'equilibri dels sistemes naturals.

4. **Delictes contra la salut pública (art. 359 i ss)**

4.1. Elaborar, despatxar o subministrar substàncies nocives per la salut o productes químics sense autorització, o disposant-la sense complir amb requisits legals

4.2. Fabricar, importar, exportar, subministrar, intermediar, comercialitzar, oferir o posar en el mercat (generant risc per la vida o salut de les persones):

a) medicaments d'ús humà, veterinaris o en investigació sense autorització,

- b) productes sanitaris sense document de conformitat o deteriorats, caducats o incomplint exigències tècniques
- 4.3.** elaborar (si estan destinats al consum públic o l'ús per terceres persones i generin risc per salut i vida)
- 1) medicaments, d'ús humà i veterinari, així com medicaments en investigació (o substàncies actives o excipients dels medicaments;
  - 2) productes sanitaris, així como accessoris, elements o materials essencials
    - a) de manera que es presentin enganyosament:
      - ✓ la identitat (envàs i etiquetat, la data de caducitat, el nom o composició, o la dosificació de components)
      - ✓ l'origen (fabricant, país de fabricació i d'origen, titular de l'autorització o documents de conformitat;
      - ✓ dades de compliment de requisits o exigències legals, llicències, documents de conformitat o autoritzacions;
      - ✓ l'historial (registres i documents relatius a canals de distribució)
    - b) s'alterin la quantitat, les dosis, la caducitat o la composició segons l'autoritzat o declarat, reduint seguretat, eficàcia o qualitat
    - c) Sense haver-los elaborat importar, exportar, anunciar, oferir, exhibir, vendre, facilitar, despatxa, envasar, subministrar, intermediar, traficar, distribuir o posar-los en el mercat
- 4.4.** elaborar documents falsos referit a qualsevol dels productes del punt anterior per cometre el mateix delictes.
- 4.5.** Facilitar productes dopants a esportistes sense justificació terapèutica i que posin en risc la seva vida o salut.

5. Delictes contra la intimitat i revelació de secrets (Art. 197 i ss)

Apoderar-se de dades personals o familiars, usar-les o modificar-les en perjudici del titular.

B. Delictes de risc transversal

1. Estafes pròpies i impròpies (art. 251 Bis)

Estafa pròpia, usar engany amb afany de lucre per produir error en altri, induint-lo a realitzar un acte de disposició en perjudici propi o aliè. **Estafa impròpia**, disposició indeguda de bens (mobles o immobles) amb ocultació de càrregues, o gravar-lo després de la seva alienació.

2. Insolvències punibles (art 257 i ss)

- a) Deutor que amb la finalitat d'impedir que els creditors puguin cobrar, oculta o fa desaparèixer de la seva titularitat tots o part de llurs béns.
- b) Deutor que fa actes de disposició del patrimoni o contrau obligacions per dilatar, dificultar o impedir l'eficàcia d'embaraments o execucions judicials, extrajudicials o administratius en marxa o de previsible inici.
- c) Deutor que disminueix o oculta patrimoni per no fer front a responsabilitats civils derivades de delictes.
- d) No facilitar la relació complerta del patrimoni en procediments d'execució per dilatar o impedir-los.
- e) Usar sense autorització béns embargat sense autorització.
- f) Qui essent insolvent (o amb imminència de ser-ho):
- g) Ocultar, causa danys i destrueix béns;
- h) Realitza actes de disposició o lliura o transfereix diners o actius sense justificació ni proporcionadament a la seva situació econòmica.
- i) Realitza vendes o prestacions de serveis per sota cost sense justificació.
- j) Simula o reconeix a tercers crèdits inexistents.
- k) Participa en negocis especulatius, sense justificació econòmica, contraris al deure de diligència en la gestió.
- l) No porta la comptabilitat, en porta una de doble, en destrueix una part o la porta de manera que no es conegui la situació patrimonial o financera.
- m) Qui essent insolvent (o amb imminència de ser-ho), fa un acte de disposició o facilita garanties a un tercer quan no estigui justificat.
- n) Admès a tràmit un concurs, sense autorització fer actes de disposició patrimonial o generadors d'obligacions destinats a un o varis creditors amb posposició de la resta.
- o) El que falsegi informació en un concurs per la seva declaració.

3. Publicitat enganyosa (art. 282)

Fabricants o comerciants, que en llur publicitat de productes o serveis, facin al·legacions falses o manifestin característiques incertes, de manera que puguin causar perjudici greu i manifest als consumidors.

4. Facturació fraudulenta (art. 283)

En perjudici del consumidor facturar quantitats superiors per productes o serveis que el cost o el preu es mesuri per aparells automàtics, manipulant aquests.

5. Delictes de corrupció en els negocis(arts. 286 bis i ss)

Corrompre o intentar corrompre, per sí o per persona interposada, a un directiu o administrador d'una empresa per obtenir una avantatja injustificada per ell o per tercer; igualment acceptar la proposta de tercers en el mateix sentit; també fer aquesta mena d'oferiments a autoritat o funcionari públic en benefici propi o de tercer amb el fi de que actuïn o s'abstinguin d'actuar en relació amb l'exercici de funcions públiques per aconseguir o conservar un contracte, negoci o qualsevol altre avantatge competitiva en la realització d'activitats econòmiques internacionals.

6. Delictes contra hisenda pública i seguretat social (art. 305 i ss)

- a) El que, per acció u omissió, defraudi la Hisenda Pública eludint pagar tributs, quantitats retingudes o ingressos a compte, obtinguin indegudament devolucions o gaudint de beneficis fiscals, per import superior a 120.000€
- b) El que, per acció u omissió, defraudi a la Seguretat Social (eludint pagar quotes, obtenint indegudament devolucions o gaudint de deduccions) per import superior a 150.000€
- c) Obtenir per un mateix o per altri prestacions del Sistema de la Seguretat Social, les perllongui indegudament, o faciliti a altres la seva obtenció per errors provocats, tergiversació de fets o ocultació conscient de fets que està obligat a informar.
- d) Obtenir subvencions o ajuts de l'Administració, falsejant les condicions o ocultant informació que ho hauria evitat, per import superior a 180.000€.

7. Falsedat en mitjans de pagament (art. 399 bis)

El que alteri, copií, reproduïxi o falsifiqui targetes de Crèdit o dèbit, o xecs de viatge.

8. Suborn (art. 424 i 427 bis)

Oferir regals o retribucions de qualsevol tipus a una autoritat, funcionari públic o persona que participi en l'exercici de la funció pública, per tal que realitzi un acte contrari als deures inherents al seu càrrec o un acte propi del seu càrrec, per tal que no realitzi o demori el que hauria de practicar, en consideració al seu càrrec o funció.

9. Tràfic d'influències (art. 428 i ss)

- a) El funcionari públic o autoritat que influís a un altre funcionari públic o autoritat prevalent-se de l'exercici de les facultats del seu càrrec o de qualsevol altre situació derivada de la seva relació personal o jeràrquica per aconseguir una resolució que pugui generar directa o indirectament un benefici econòmic per si o per un tercer.
- b) El particular que influeixi en un funcionari públic o autoritat prevalent-se de qualsevol situació derivada de la seva relació personal amb aquest o amb altre funcionari públic o

autoritat per aconseguir una resolució que li pugui generar directa o indirectament un benefici econòmic per si o per un tercer.

- c) Els que oferint-se a realitzar les conductes descrites anteriorment sol·licitessin de tercers regals, presents o qualsevol altre remuneració o acceptessin oferiment o promesa.

C. Delictes de poc risc per raó de la matèria a la que afecten.
(per el seu impacte remot al sector, ens limitem a enunciar-los)

1. Tracta d'éssers humans (art. 177 Bis)
2. Delictes relatius a la prostitució i corrupció de menors (Art. 187 i 189 Bis)
3. Desproveïments de matèries primeres (Art. 281)
4. Dany informàtic (Art. 264 i ss)
5. Delictes relatius a la propietat intel·lectual (Art. 270)
6. Delictes relatius a la propietat industrial (Art. 273 i ss)
7. Delictes relatius al mercat i als consumidors (Art. 278)
8. Receptació i altres conductes afins (Art. 301 i 302)
9. Finançament il·legal dels partits polítics (Art. 304 BIS)
10. Delictes contra els drets dels ciutadans estrangers (Art. 318 BIS)
11. Delictes sobre la ordenació del territori i urbanisme (Art. 319)
12. Delictes relatius a la energia nuclear i a les radiacions ionitzants (Art. 343)
13. Delictes de risc provocat per explosius (Art. 348)
14. Falsificació de targetes de crèdit i dèbit i xecs de viatge (Art. 399)
15. Finançament del terrorisme (Art. 576 Bis)
16. Fraus d'inversors i de crèdit (Art. 282 Bis)